

Гораш Катерина,
*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу освітніх інновацій
та стратегій розвитку освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
e-mail: kateryna.vik@ukr.net*

РОЛЬ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ І ЗВИЧАЇВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ГІМНАЗІЇ

Ключові слова: освітнє середовище гімназії, українські традиції і звичаї, Нова українська школа, духовність, патріотизм.

Сучасний етап становлення України як європейської держави рівної серед націй потребує оновлення суспільної свідомості на засадах відродження й поширення духовної спадщини українського народу.

Народні традиції та звичаї є основним способом успадкування майбутніми поколіннями духовності, культури, багатовікового досвіду і правил соціальної поведінки нації; як педагогічна творчість народу – це різноманітні форми і методи впливу на свідомість, почуття і поведінку дітей; як суспільне явище – традиції відображають принципи, норми і правила, які є основою у взаємовідносинах людей у суспільстві та особистому житті [1].

У цьому контексті особливого змісту набуває розбудова Нової української школи. Наразі розпочато реформування базової середньої освіти, що здобувається учнями в гімназіях протягом наступних п'яти років після початкової школи [4]. Процес реформування базової середньої освіти передбачає нові підходи до організації освітнього процесу в гімназії та змістовні зміни його компонентів. Одним із найважливіших завдань гімназійної освіти є формування національно свідомої особистості на загальнолюдських цінностях і культурно-історичному досвіді українського народу, його традиціях і звичаях, який яскраво відображено в літературних творах, мистецтві тощо.

Інтерпретація українських традицій і звичаїв як соціальних норм та правил поведінки активно застосовується для формування ключових компетентностей і виховання учнів у різних видах їхньої діяльності. Зокрема, на основі дослідження освітніх середовищ українських гімназій [2; 3; 5], виявлено, що: 1) у програмах розвитку гімназій, в авторських освітніх програмах та програмах патріотичного виховання учнів наявна комплексна система заходів щодо формування у молодого покоління національної свідомості та ціннісного ставлення до історії й традицій українського народу, патріотизму та поваги до Батьківщини, держави, нації; 2) всебічному розвитку особистості та допрофесійній підготовці учнів сприяє

наявність в освітньому середовищі гімназій комплексу елективних навчальних курсів, які забезпечують полімовне середовище (учні гімназії опановують разом з українською як державною декілька мов Європейського союзу і вчать презентувати історичну спадщину й сучасну Україну у світовому просторі); 3) сприяє національному вихованню учнів позакласна гурткова діяльність гімназій і заходи мистецько-естетичного циклу, у змісті яких прослідковується системна робота з національного виховання, українознавства та пізнання рідного краю (реконструкція історичних подій, постановка літературних творів, розроблення навчально-дослідницьких проєктів, конкурси, квести, творчі зустрічі з українськими митцями тощо).

Нині активно відбувається громадське обговорення «Проекту стандарту базової середньої освіти НУШ», серед важливих питань є визначення навичок, якими має володіти учень у базовій середній школі; предметів та інтегрованих курсів; критеріїв, за якими вимірюватимуться результати навчання дітей [6].

Не менш важливим є, щоб зміст ключових освітніх галузей НУШ (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької та фізкультурної) ґрунтувався на загальнолюдських та українських цінностях, духовній спадщині українського народу і прикладах патріотизму. Адже історично виховною метою українського народу було – навчити кожного бути людиною. Знання, таланти нічого не варті без людяності, більше того – вони шкідливі (як меч у руках у божевільного). В основі життєдіяльності українського народу була праця; людину з дитинства привчали до самообслуговування, спільної праці з батьками тощо [1].

В українських традиціях, звичаях, обрядах завжди основою були духовність, моральність і праця, ці прості істини й нині є найважливішими для розвитку учня як високоморальної особистості, успішного фахівця, активного члена громадянського суспільства та патріота рідної країни. Це зумовлює необхідність всебічного і глибокого вивчення впливу народних традицій і звичаїв на особистість, розроблення та впровадження в освітнє середовище національних традицій, звичаїв як багатовікового досвіду українського народу, який передається з покоління в покоління як духовне багатство.

Подальшого дослідження потребують проблеми підготовки сучасного вчителя гімназії на найкращих прикладах вітчизняної й світової педагогічної спадщини, традиціях українського народу та їх трансформація в освітній процес Нової української школи.

Література

1. Бабенко Н. Б. Українські народні традиції, свята і обряди як прояви сімейної культури. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і*

мистецтв. 2013. № 2. С. 62–67. Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2013_2_18.

2. Звіт загальноосвітнього навчального закладу «Скандинавська гімназія» про роботу у 2019–2020 навчальному році [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://scandy.kiev.ua/files/zvit--povniy-2017-2018-ii.pdf>.

3. Інноваційний розвиток різноманітності навчального середовища учнів : збірник статей / [упорядник Г. О. Сиротенко]. Полтава : ПОППО, 2011. 80 с.

4. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої освіти» / Документ ухвалений рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 27.10.2016. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/-reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

5. Програма розвитку КЗ «Виноградненська гімназія зі структурним підрозділом початкової школи» на 2018–2023 н. р. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
http://www.vynogradne-school.edukit.dn.ua/oficialjnaya_informaciya/programa_rozvitku_vinogradnensjkoj_zosh_i-iiist/.

6. «Проект стандарту базової середньої освіти НУШ». [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/konferenciyi/serpneva-konferenciya-2019/sekciya-proekt-standartu-bazovoyi-serednoyi-osviti-nush>.

7. Реформа освіти та науки. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-osviti>.

Горошкіна Олена,
*доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
e-mail: olenagoroshkina@gmail.com*

ЛІНГВОКУЛЬТОРЕМИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЛІЦЕЇ

Ключові слова: лінгвокультурема, вишиванка, українська мова, ліцей.

Стратегічним завданням сучасної української освіти є виховання свідомих українців. Особливу місію мають уроки української мови, адже оволодіння українською мовою сприяє залученню учнів до невичерпних надбань культури українського народу, формуванню в них національної свідомості. «Здобуті в процесі навчання української мови знання, набуті вміння й навички мають бути опорою, яка дасть учням змогу реалізувати себе в житті, стати носіями